

"זִכְרֵהְּ הַחַי אֶת מוֹתוֹ...
עַדֵּי יְהִי חַיֵּינוּ רְאוּיִם לְזִכְרָם"

על זיכרון העבר בהווה ולקחים לעתיד

מבוא

מן הדליקה / חיים גורי

מן הדליקה היא, אשר שרפה גופכם המעונה והחרוה,
נשאנו אש-לפיד מאיר לנשמתנו,
ובה הדלקנו את שלהבת החרות,
עמה הלכנו בקרבות על אדמתנו.
את מכאובכם, שאין לו אף במכאובים,
יצקנו לברזל-חוצבים ומחרשות חדות שיניים,
את עלבונכם הפכנו לרובים,
את עיניכם למגדלור ספינות, קרבות בליל.
ממשואות עירכם ההרוסה
נטלנו אבן מפויחת ומנתצת,
והיא הפכה לאבן הפינה ואבן המסד,
לאבן החומה אשר אינה נפרצת.
שירכם, אשר נחנק בשלהבות,
עלה פורץ בפי פלוגות המחץ כמו נדר,
ועמדו עלו העוז והכבוד,
והתקנה העתיקה אשר אינה אובדת.

נקמנו את מותכם המר והבודד
באגרופנו, שכבד הנו וחס הוא,
לגטו השרוף הקמנו פה גל-עד,
גל-עד חיים, אשר לנצח לא יתמו.

זיכרון השואה הינו מרכיב משמעותי בזהות היהודית-ישראלית. עם השנים מקומה של השואה בשיח השתנה ואופני ההתייחסות לחובת הזיכרון השתנו אף הם. אנחנו חיים בדור האחרון בו נוכל לשמוע על השואה בגוף ראשון. קולם של אחרוני השורדים הולך ונעלם ומשא הזיכרון עובר לכתפי הדור הצעיר. מה נזכור? איך נזכור? ומה המקום שניתן לזיכרון הזה בעיצוב החברה הישראלית, ערכיה, מנהגיה ופעולותיה?

המערך עוסק ב"צו הזיכרון". מצד אחד, הזיכרון הוא התבוננות לאחור אל מה שהיה ואיננו, אל נוראות השואה ואל החיים בחומר וברוח שהיו לפנייה. ומצד השני, יש בו מבט אל העתיד, אל הלקח. על מה שחובה עלינו ללמוד מן העבר, ועל האופן שבו נכון לעצב את חיינו במדינת ישראל העצמאית לאורו.

יום הזיכרון לשואה והגבורה | כיתות י'-י"ב

"זכר החי את מתיו ...
עדי יהיו חיינו ראויים לזכרם"

על זיכרון העבר בהווה ולקחים לעתיד

מטרות

- 1 חקר ערכי זיכרון השואה והתפתחותם לאורך השנים (באמצעות מקורות שונים)
- 2 היכרות עם שואת יהודי צפון אפריקה ומקומה בזיכרון השואה הישראלי
- 3 התנסות בעיצוב טקס משמעותי
- 4 קיום שיח פתוח בסוגיית המסע לפולין - קיומו והיציאה אליו, וחובת הזיכרון של הדור הצעיר

ציוד דרוש

- ← דפי מקורות
- ← אמצעי הקרנה ושמע
- ← לוח פנוי וכלי כתיבה מגוונים לקיר גרפיטי או שימוש בפלטפורמה מקוונת ומסך

← בשונה משיעורי חגים אחרים, המערכים לציון יום הזיכרון לשואה ולגבורה מורכבים מארבע תחנות: יחידת מקורות, יחידת עדות, יחידת יצירה ויחידה חברתית.

המערך בנוי כמסע בשביל הזיכרון, כל תחנה היא אבן דרך. כל תחנה עומדת כיחידה עצמאית, ושילוב ארבעתן (או חלק מהן) ישמש תשתית רעיונית ומעשית לטקס, ו/או למסע זיכרון בין התחנות.

אבני דרך

עדות

התלמידים יחשפו לעדות מצולמת של שורד שואה שמספר בגוף ראשון על חוויותיו. על מנת לאפשר עיבוד רגשי ותוכני של המידע מצורפות שאלות לדיון.

מקורות

פעילות מבוססת טקסט התלמידים יחקרו וידונו בטקסטים (מילוליים וחזותיים) שעוסקים שעוסקים בשאלת הזיכרון ומשמעותיותו לעתיד. **מומלץ להשתמש בטקסטים או בחלקם בטקס המרכזי.** תלמידים שנחשפו אליהם, למדו, הבינו ועיבדו אותם, הופכים להיות שותפים מעורבים ומשמעותיים בטקס. בתוך המערך לפחות שיר מולחן אחד שיכול להיות חלק מהטקס המרכזי.

חברתית

המערך נועד לגעת בחיי התלמידים ולעורר למעשה. חשוב להדגיש את כוחם לעשות, להתגבר ולקוות. המטרה היא **לטפח אחריות מתוך פעילות מעשית** שיקיימו בסביבה או בקהילה הקרובה. הפעולה החברתית-קהילתית מזמינה את התלמידים להתבונן החוצה ולתרום כפי יכולתם, בהשראת הערכים המרכזיים שיעלו במערך.

יצירה

יחידה שמאפשרת הזדמנות לביטוי אישי, ללא מילים. **תוצרי היחידה יכולים להתאים כחלק מן התפאורה** אם מתקיים טקס בבית הספר, או כחלק מעיצוב החלל הבית-ספרי כהשלמה למהלך העיוני.

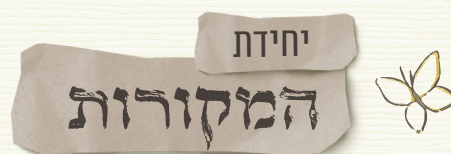

א. פתיחה

נפתח בשאלות ? מה צריך לזכור ביום השואה? לשם מה מתכנסים בטקסים ואירועי התייחדות? מה המשמעות של הפומביות? האם חשובה המסגרת הטקסית? מדוע?

ב. ארבע יחידות הפעילות

(נספח א)

נסביר שדף המקורות (נספח א) מורכב ממובאות שהוקראו בטקסים קהילתיים וקיבוציים מרכזיים לאורך השנים. רובם שמשו לפתיחת הטקס והגדירו את המעמד. נבקש מהתלמידים לשים לב לשינויים ולהתפתחויות בין המקורות, ולחשוב על השינויים החברתיים והערכיים שחלו ביחס לשואה לאורך הזמן כפי שהם מבינים מן המקורות.

« דגשים למורה

- ← הלימוד ייעשה בקבוצות קטנות או בחברותות.
- ← אין חובה להתייחס לכל המקורות, אבל חשוב ללמוד את "נזכור" של אבא קובנר (כדאי ללמוד לפחות שלושה מקורות שונים).
- ← אפשר להתייחס למכלול באמצעות שאלות הפתיחה או ללמוד כל טקסט עם השאלות שלו.

לאחר הלימוד, נשאל במליאה

- 2 מה ההבדל בין הפתיחות השונות שמתארות את המעמד: "נזכור" לעומת "יזכור אלוהים", "נתאסף לזכר", "יעמוד העם ויקדש את בניו", "אנו מתאספים כדי לספר"?
- 2 כיצד מתוארים האנשים אותם זוכרים ביום השואה? האם מתוארים חייהם או רק מותם? האם הם מתוארים באופן סביל (למשל: נלקחו) או באופן פעיל (עמדו)?
- 2 האם הזדהיתם יותר עם מקורות שפירטו את מוראות השואה והסבל או כאלה שסיפרו על חיי האנשים ועל המציאות שקדמה לזוועה?

נזמין את התלמידים לבחור את המקור שאיתו הם היו פותחים את טקס יום השואה ולנמק מדוע בחרו דווקא בו.

יחידת

העדות

נשאל: ? מה אתם יודעים על השואה מחוץ לגבולות אירופה? איפה עוד סבלו היהודים מהמשטר הנאצי? נסביר שבמדינות צפון אפריקה, כמו לוב ואלג'יריה, שהיו נתונות לשליטתן של איטליה וצרפת (בהתאמה), הקהילות היהודיות סבלו מחקיקה אנטי יהודית של המשטר הנאצי מפני ששליטי אותן מדינות כרתו ברית עם היטלר. בהמשך אף הוקמו מחנות ריכוז וחלק מן היהודים נשלחו מאפריקה (מלוב למשל) לאושוויץ.

2. עדות על שואת יהודי לוב

קישור לכתבה

1. מקבץ עדויות על שואת יהודי צפון אפריקה

קישור לכתבה

לאחר הלימוד, נשאל במליאה

- ? מה ניתן ללמוד מהעדויות על החיים שהיו לפני המלחמה?
- ? איזה שינויים אנשים זוכרים במיוחד? מה קרה לקהילה? איזה שינויים אישיים זוכרים העדים?
- ? בשנת 2019 יעל רובינסון, נכדתו של שורד שואה מלוב, פנתה ליד-ושם וביקשה שינוי של נוסח היזכור, כך שיכלול גם את יהודי צפון אפריקה. מה דעתכם? האם שינוי הנוסח יתרום לחיזוק הזיכרון?
- ? כיצד הייתם מציעים להנכיח את זכר השואה בצפון אפריקה עבור החברה הישראלית?

שאלות לדיון

יחידת

היצירה

בקשו מהתלמידים לבחור משפט או ביטוי מהמקורות שלמדו שמבטא מסר שחשוב להם לזכור. חשבו על: משפט שחשוב לזכור / משפט שצריך להישמע בטקס / קטע שהייתם לוקחים איתכם למסע לפולין / מסר אוניברסלי.

את המשפטים השונים אפשר לכתוב על קיר גרפיטי שיהיה חלק מהתאמת חזות בית הספר ליום השואה, או חלק מהתפאורה לטקס. ניתן להשתמש בשקף שיתופי או באפליקציה כדוגמת Padlet. אפשר גם להקרין את השקף המעוצב כרקע על בד או נייר לבן גדולים ולכתוב ישירות עליהם.

יחידת

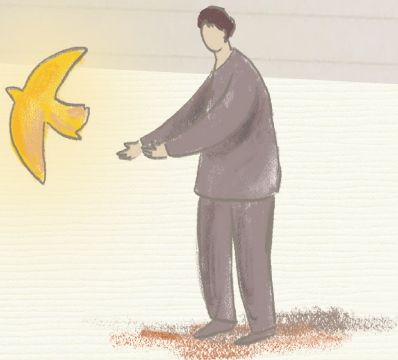
הפעילות החברתית

המסעות של בני נוער לפולין מעוררים דיון ער ביחס למטרותיהם, השפעתם, ומידת היותם מענה אפקטיבי לזיכרון השואה. נביא בפני התלמידים מכתב שכתב חבר קיבוץ, שורד שואה, שהתנגד ליציאת בני נוער למסע. נזמין את התלמידים לענות לו בכתב. נבקש מהם להתייחס לעמדתו ולנימוקיו, ולהוסיף טיעונים מנומקים משלהם בעד או נגד המסע.

כותב סבא ניצול שואה לנכדה שיוצאת למסע לפולין:

מה האלטרנטיבה? גישה, שבה לא התוצאות והתועלת קובעות את הערך. בגישה כזאת למשל, הביקור בפולין היה מְרַפֵּז את תשומת הלב בלובלין ולא במיידנק. אסביר: מה שמקבלים במיידנק הוא פרטי הפרטים של הכאב, העומדים שם בערימות אינסופיות וריח הקורבנות שולט שם בכל. בלובלין, לעומת זאת, לא היו קורבנות. שם חי העם הפולני, שדרך החלונות שלו אי-אפשר היה שלא להריח את הסירחון של מיידנק. ראו וידעו. ולפחות באופן אילם השתתפו במעשי הזוועה. כל אחד מהם, האם הטובה שדאגה לכגד לילדה; האב המסור, שהלך יום יום להביא פרנסה למשפחתו; המורה הטוב, שבכיתות של לובלין לימד את דרדקי העיר דרך ארץ; הכומר, שהטיף רק לטוב. עם שלם חי ליד הזוועה, ידע עליה ולא נקף אצבע. אני הייתי רוצה מאוד שזה יהיה העיקר בביקור בפולין היום. כי זה רלוונטי לחיים שלנו כאן. הייתי רוצה ששם בפולין תיזכי לזיק הכרה על הזיקה שבין שתיקת בני לובלין בשנות הזוועה לשתיקה של אנשים היום ביחס למה שמתרחש מתחת לחלונותיהם... הייתי מאושר לו הייתי שומע מישהו מכם חוזר (מפולין) ואומר: "אני לא רוצה להיות תליין" מתוך מודעות שאת הזוועות עוללו אנשים, לא חיות. שבבית הייתה להם בת, שאהבו את נשותיהם, שתרמו לעניים, שהייתה להם תעשייה, צבא חזק, ושבשפתם נכתבו דברי הספרות הנעלים ביותר של התרבות האנושית...

המשך יחידת

הפעילות החברתית

משימה

← כתבו מכתב תשובה לסבא. מה דעתכם על היציאה למסע לפולין? מה צריך להיות הדגש? האם המסר שהסב היה רוצה לראות הוא מסר חינוכי מרכזי גם בעיניכם?

שאלות לדיון

- ❓ הכותב מבקש שכל תלמיד יחזור עם ההכרה "אני לא רוצה להיות תליין". ממה חושש הסבא? באיזה תנאים יכול מישהו להעדיף להזדהות עם התליין ולא עם הקורבן?
- ❓ מהו לדעתכם הערך המיוחד שבוגרי המסעות לפולין יכולים לתרום לחברה הישראלית? במה המסע יכול לתרום (או לעכב) במשימה חברתית כזו?

« דגשים למורה

- ← חשוב שהתגובות ינוסחו וייכתבו (אפשר בזוגות).
- ← אחרי הכתיבה התלמידים יכולים לקרוא מכתבי תגובה ולדון בקבוצות קטנות על עמדתם ביחס למסעות, על יחסם לזיכרון השואה, ועל הלקחים שהם בוחרים ללמוד.
- ← מכתבי התלמידים יכולים להיות חלק מהטקס או לשמש כחלק מההכנה למסע לפולין, אם מתקיים.

ג. דיון מסכם והצעה למשימת סיכום

- אם ישנה החלטה לקיים טקס בית ספרי, נזמין את התלמידים להרכיב אותו מתוך המקורות שלמדו וכתבו. אם לא, נקיים דיון מסכם ליד קיר הגרפיטי שהתלמידים יצרו.
- ❓ נברר יחד אתם: מהי חובת הזיכרון לטעמם? מה צריך לזכור? באיזה אופן? מה היא אחריותם של בוגרי תיכון בשימור ובהעברת הזיכרון?

"זָכַר הָיָה אֶת מֵתָיו ...
עַד יִהְיֶה חַיֵּינוּ רְאוּיִם לְזָכְרָם"

יחידת
המקורות

על זיכרון העבר בהווה, ולקחים לעתיד

יום השואה תשנ"ב (1962) קיבוץ חולדה

1

כאשר נתקבלו בארץ הידיעות על השמדת יהדות אירופה, נערכה בתל אביב תהלוכה אילמת. אלפי אנשים צעדו ברחובות בדומיה מוחלטת. בחללה של העיר נישא יגון קודר וזעם עצור. בזעקת אלם זו היה ביטוי של אמת יותר מאשר באומר ודברים.

אולם נגזר עלינו לדבר. למצוות "זָכֹר" של תורתנו אנו חייבים להוסיף את המצווה: זכור את אשר עוללו לנו הגרמנים-הנאצים, זכור את השואה!

אנו מזכירים ברטט, בחרדת קודש וביגון את העם היהודי באירופה שנרצח על ידי הנאצים, רוב בניין האומה, הנושא העיקרי של אוצרות רוחה ותרבותה, של כוחה הלאומי.

אנו מזכירים את העינויים ואת מצוקת האימים, שהיו מנת חלקם של כל שמונה וחצי מיליונים היהודים במלכודת הנאצית, ואת דרכם האחרונה של יותר משישה מיליונים שהושמדו.

דימה ברל כצנלסון את העם היהודי לאחר השואה לאילן שגרזן החוטב חטב בו לאורכו וכרת מחצית גזעו. מחצית הגזע נכרתה ואבדה, והזדקרה השאלה הגדולה: המחצית ששרדה, מה יהא עליה? היחיה העץ? העוד יעשה פירות?

הצעה לסמל המדינה "נחשון"

ארכיון המדינה

2 מצוות "זכור" מופיעה בתורה בספר דברים פרק כ"ה, פסוקים יז-יט, שם מוטלת החובה לזכור את אשר עשה לנו עמלק. למה חשוב לדובר לקשר בין המצווה המקראית לבין השואה?

2 מה הקשר בין חובת הזיכרון לבין האפשרות של העץ הכרות (העם היהודי אחרי השואה) לשוב ולתת פרי?

2 בתמונה המצורפת נמצא את אחת ההצעות שהוגשו עבור סמל המדינה (עוצבה על ידי האחים שמיר). עץ כרות, מנורה, ושבעת הכוכבים מהדגל שהציע בזמנו הרצל. מה מדגיש הסמל הזה? מה דעתכם עליו כסמל המדינה?

שאלות לדיון

"זָכַר הָחַי אֶת מוֹתָיו ...
עַד יִהְיֶה חַיֵּינוּ רְאוּיִם לְזַכְרָם"

נדר | אברהם שלונסקי

2

עַל דַּעַת עֵינַי שָׁרְאוּ אֶת הַשְּׂכּוֹל
וְעָמְסוּ זְעָקוֹת עַל לְבֵי הַשְּׂחוּחַ [הכפוף, עצוב],
עַל דַּעַת רַחֲמֵי שְׁהוּרֹנֵי לְמַחַל
עַד בָּאוּ יָמִים שְׂאִימוּ מִלְּסֻלַּח,
נְדָרְתִּי הַנֶּדֶר: לְזַכֵּר אֶת הַכֹּל
לְזַכֵּר - וְדַבֵּר לֹא לְשִׁכְחַ.
[...]

דָּבַר לֹא לְשִׁכְחַ - עַד דוֹר עֲשִׂירִי
עַד שֶׁ עֲלֻבוֹנֵי עַד כָּלָם עַד כָּלָהֵם [כולם בלשון מקראית]
עַד יִכְלוּ [יגמרו] כָּל שְׂבִטֵי מוֹסְרֵי [דברי התוכחה והביקורת].
קוֹנֵם [שלא...] אִם לְרִיקָה יַעֲבֹר לֵיל הַזֶּעֶם
קוֹנֵם אִם לְבִקְרָה אַחֲזַר לְסוּרֵי [לדרך השגויה, הרעה] וּמֵאוֹם לֹא אֶלְמַד גַּם הַפְּעַם

קישור לביצוע השיר
על ידי הראל סקעת במצעד החיים

- השילוב של "לזכור" ו"לא לשכוח" מופיע גם במצוות זכור ("זכור את אשר עשה לך עמלק... לא תשכח", דברים כ"ה, יז-יט). מה ההבדל בין לזכור לבין לא לשכוח? איזו סיבה יכולה להסביר את הדרישה לקיים את שניהם?
- מדוע חשוב לזכור לפי שלונסקי?

שאלות לדיון

"זכר החי את מתיו ...
עדי יהיו חיינו ראויים לזכרם"

3

נזכור | אבא קובנר

נזכר את אחינו ואחיותינו, את בתי העיר ואת בתי הכפר,
את רחובות העירה ששאנו כנהרות ואת הפנדה הבוודד עלי ארח;
את הישיש בקלסתר פניו, את האם בסודרה, את הנערה בצמותיה,
את הטף;

את אלפי קהלות ישראל על משפחות האדם, את כל עדת היהודים,
אשר הכרעה לטבח על אדמת אירופה מידי הכורת הנאצי;
את האיש שזעק פתאום ובזעקתו מת;

את האשה שחבקה תינוקה אל לבה וזרועותיה צנחו;
את התינוק, שאצבעותיו מגששות אל פטמת האם
והיא כחלה וצוננת;

את הרגלים,

את הרגלים שבקשו מפלט ולא היה מנוס עוד;

ואת שקפצו ידיהם לאגרוף,

האגרוף שחפן את הברזל,

הברזל שהיה לנשק החזון, היאוש והמרד.

והם ברי-הלבב והם פקוחי-העינים,

והם שהשליכו נפשם מנגד... וידם קצרה מלהושיע.

נזכר את היום,

את היום בצרה, את השמש שעלתה על מוקד הדמים,

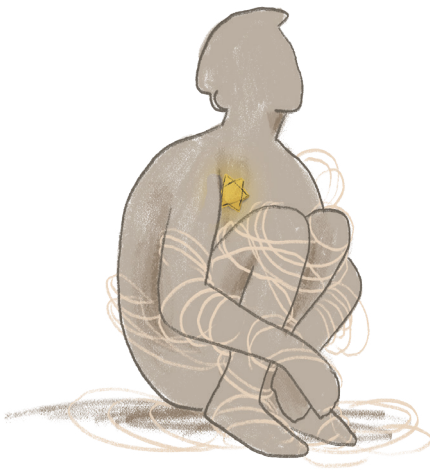
את השמים שעמדו גבוהים ומחרישים.

נזכר את תלי האפר אשר מתחת לגנים הפורחים.

זכור החי את מתיו, כי הנה הם מנגד לנו.

הנה נבטות עיניהם סביב סביב,

ואל דמי, אל דמי לנו, עדי יהיו חיינו ראויים לזכרם.

2 מה המשמעות של האזכורים - מצד אחד של אחינו ואחיותינו, ישיש, נערה, איש וטף ומצד שני של אלפי קהילות, כל עדת היהודים?

2 האם האיש שזעק פתאום, והאישה שחבקה את תינוקה הם בניגוד או בהשוואה לאגרוף, נשק ומרד?

2 "נזכור את היום... את השמים שעמדו גבוהים ומחרישים..." - מה הזיכרון המשמעותי שיש להפיק מתיאור הטבע? (שימו לב גם ל"תלי האפר אשר מתחת לגנים הפורחים")

2 "עד יהיו חיינו ראויים לזכרם" - איזו תחושה מעוררת ההכרה שהמתים כל הזמן מנגד (ממול), ושהעיניים ניבטות סביב?

2 מה יהפוך את חיינו ראויים לזכרם?

שאלות לדיון

"זכור ה' את מתי...
עדי' יהי חיינו ראויים לזכרם"

'זכור' | נוסח משמר השרון תשכ"ד (1964)

4

נזכור בכאב ובחרון את נשמות אחינו ואחיותינו הקדושים והטהורים שנפלו בידי מרצחים טמאים נטולי צלם אלוהים.

נזכור את היהודים הפשוטים ואת בחירי התרבות, תפארת האדם, מזקן ועד ילד, הישרים והיקרים, בעלי הצדקה וגמילות החסדים, אהבת הבריות ומסירות הנפש.

נזכור את החלומות התקוות ומשאות הנפש, את השאיפות הרמות את אהבת ישראל ואהבת ארץ ישראל, את האמונה והגבורה, את השנאה והבוז לחיית האדם.

נזכור את בתי הכנסת ובתי המדרש, את מוסדות הצדקה והחסד, את בתי הלימוד והמדע, את בתי הספר והספריות, ואת הבתים שהיו קודש לעבודת העם והארץ.

נזכור את נושאי המרד והמלחמה באויב, את מאות ואלפי הלוחמים, יקירי הנפש ועלומי השם, שקמו לעורר נואשים לגבורה, והפיחו את הרוח בין המעטים, לעמוד נגד האויב האכזרי.

נזכור את חללי החי"ל [חטיבה יהודית שלחמה בנאצים בתוך הצבא הבריטי] והשליחים, אשר פעלו מעבר לקווי האויב, את טובי בני הארץ, שנתנו נפשם במלחמה למיגור האויב.

נזכור. נזכור.

מה אנחנו נדרשים לזכור על פי הקריאה הזו?

למה התביעה לזכור את האויב חוזרת על עצמה כמעט בכל פסקה? אילו היבטים של

השואה מופיעים רק ב"נזכור" הזה?

למה הסיומת הכפולה "נזכור. נזכור.?"

שאלות לדיון

"זָכַר הָחַי אֶת מָתָיו ...
צָדִי הָיָה חַיִּינוּ רְאוּיִם לְזָכְרָם"

**בשנת 1983 אירחה גרמניה את
תחרות האירוויזיון**

אהוד מנור ואבי טולדנו בחרו לכתוב את השיר "חי" כשיר הישראלי לאותה שנה. בשיר מופיעים המשפטים "אני עוד חי" ו"עם ישראל חי" וכמובן נרמז המנון המדינה "טוב שלא אבדה עוד התקווה". המסר הייחודי של השיר בא לידי ביטוי גם בבחירה להעמיד קבוצה של שישה על הבמה (עפרה חזה ו-5 מלווים) לביצוע השיר, ועל ידי מעצבת התלבושות דורין פרנקפורט, שבחרה שכל המלווים יעלו לבמה בתלבושת צהובה (רמז לטלאי הצהוב) והזמרת המובילה בלבן כסמל לתקווה ושלוש. עפרה חזה ששרה את השיר סיפרה שהייתה בביקור במחנה הריכוז דכאו, שם פגשה שני ניצולים שביקשו ממנה לחשוב עליהם כשהיא עולה לבמה לייצג את ישראל.

חי | אהוד מנור ואבי טולדנו

שמעו אחי, אני עוד חי
 ושתי עיני עוד נישאות לאור.
 רבים חוחי אך גם פרחי
 ולפני שנים רבות מספור.
 אני שואל ומתפלל
 טוב שלא אבדה עוד התקווה.
 עובר מזמור מדור לדור,
 כמעין מאז ועד עולם
 אני שואל...
 חי, חי, חי כן, אני עוד חי.
 זה השיר שסבא שר אתמול לאבא
 והיום אני. אני עוד חי, חי, חי,
 עם ישראל חי. זה השיר שסבא
 שר אתמול לאבא והיום אני.
 הומים ימי ולילותי
 ובשמי עמוד האש עוד קם.
 אשיר בלי די, אפרוש ידי
 לידידי אשר מעבר ים.
 ... אז כה לחי לכל אורחי
 ולבני המבקשים לחזור.

 קישור לביצוע
 מיוחד של השיר חי
 ליום השואה 2018

פתיח מתוך הגדת יום השואה

5

בערב זה אנו מתאספים ואנו מספרים.
 לזכר ששת המיליון שבחרו בחיים,
 ולא עלה בידם.
 לזכר ששת המיליון שנספו,
 לכל איש, אישה וילד.
 מידי יום ביומו,
 מידי שעה בשעה,
 מידי דקה בדקה,
 בחרו בחיים כנגד מבקשי מותם,
 לכבוד המתים, לכבוד השורדים,
 לכבוד הנספים, לכבוד הניצולים,
 לכבוד הניצולים שהיו במחנות,
 לכל אלו שהרוח הרעה לא הגיעה אל סף
 ביתם,
 לכל איש, אישה וילד.
 שכוונו לפתרון הסופי
 לכל איש, אישה וילד
 שממשיכים את שרשרת הדורות
 לכבוד הדורות שיבואו
 בשם כולם נאמר:
 עם ישראל חי

- ❓ קריאה זו נאמרה בפתיחת טקס יום השואה. מי מוזכר כאן שלא הוזכר בהצהרות האחרות?
- ❓ מהי מטרת ההתכנסות לטקס על פי אמירה זו? שימו לב במיוחד לפתיחה ולסיום של ההכרזה.
- ❓ מה דעתכם על פתיחת יום השואה בהצהרה "עם ישראל חי"?

שאלות לדיון

'יזכור' | נוסח קיבוץ נרמיה 1970

6

יזכור עם ישראל את קהילות הקודש בארצות הגולה, שנעקרו, שנחרבו ושמחקו, את בניו המומתים, קורבנות ממלכות הרשע, שעונו עינויי גוף ונפש במחנות ההסגר; שגורשו לארץ גזירה ולא נודעו עקבותיהם; שנרצחו בהמון בשווקים וברחובות; שהובלו לטבח בקרונות מוות; שנקברו חיים, שנשרפו בהיכלי הקודש על גווילי התורה, שנשחטו, שנטבעו ושנחנקו, שחולל כבודם וְשָׁפַךְ דָּמָם בְּיָדַיִם טְמֵאוֹת – על קידוש השם.

יזכור עם ישראל את ילדי מחמדיו, טהורים בני טהורים שנגזלו מידי הוריהם בידי חֵיתוֹ אָדָם והובלו כצאן לטְבֵּחָה; שנערפו והומתו במיתות משונות ונערמו ערימות ערימות בראש חוצות. עוללים ויונקים שנופצו אל אבני קיר, ששומטו מחומות והושלכו חיים בשקים למצולות נהרות, ונקטפו חייהם באיבם בידיים אכזריות על קידוש השם.

- ❓ כיצד ניתן להבין את המושג "קידוש השם" שמופיע ב'יזכור' זה פעמיים?
- ❓ איזה מסר עובר באמצעות האופן הפרטני והמדויק שבו מפורטים אופני ההתאכזרות וההשמדה כלפי היהודים בשואה?

שאלות לדיון

"זכור החי את מותיו ...
גדי יהיו חיינו ראויים לזכרם"

הצהרה שצורפה ל'יזכור' | קיבוץ לוחמי הגטאות 1958

7

יעמוד העם ויקדש בניו, יעמוד העם ויקדש בנותיו
 אשר גודעו בחרב האויב המטורף.
 את שכשלו בדרך התלאות והרעב
 את הרבים מספור אשר כילה הגרמני.
 את שצעקו ולא הבקיע קול צעקתם.
 את ששתקו ולא שמע העולם את שתיקתם.
 יעמוד העם ויקדש את המעטים, את השרידים, את אחרוני הבודדים.
 את שגבם אל קיר העיר האבודה והבווערת
 את שנשמו באצבעות שבורות את השנאה ואת המרד.
 את אלה שהפכו את האובדן לכוח
 שאין למחות אותם, ואי אפשר מותם לשכוח.
 יזכור העם! יזכור העם! יזכור העם!
 את המורדים וגואלי הדם.

- ❓ למה חשוב להזכיר גם את השורדים ולא רק את הנספים?
- ❓ מי הם "המורדים וגואלי הדם"?
- ❓ מה מוסיפה הקריאה הזו לחובת הזיכרון שלנו כעם?

שאלות לדיון

נוסח ה'יזכור' המסורתי

8

יזכר אלוהים את כל הנשמות של כל קהלות בית ישראל בגולת אירופה שהועלו על מוקד בשנות השואה ת"ש-תש"ה. ששה מיליון אנשים ונשים, ילדים וילדות, בחורים ובתולות, זקנו וטף, שנהרגו ושנטבחו באכזריות אימה ונרצחו ברצח המונים במקומות מגוריהם בערים, בעירות ובכפרים, ויתרם הובלו למחנות הרכוז ונספו במיתות משנות ונוראות, ונשרפו לאפר בכבשני האש של מחנות ההשמדה האימים בגרמניה ובפולין ובשאר ארצות בידי עם המרצחים הגרמני עם עוזריו הרוצחים משאר העמים, שהיו בעצה אחת להשמיד ולהרג ולאבד את העם היהודי ולמחות את זכר היהדות ולכלות כל אשר בשם ישראל יקרא.

אל נקמות, שופט הארץ, זכור נא את נחלי הדם שנשפך כמים, דמי אבות ובנים, אמהות ועולליהן, רבנו ותלמידיהם והשב גמול שבעתים לצוררי עמך. שועת "שמע ישראל" שזעקו הלקוחים למות, אל תדום, ואנקה המענים תעלה לפני כסא כבודך לנקהם, במהרה בימינו לעינינו, את נקמת דם בניך ובנותיך הקדושים והטהרים, שלא זכו לקבר ישראל, ככתוב: כי דם עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו, וכפר אדמתו עמו.

- 1 אילו ביטויים שמופיעים בנוסח זה רומזים על היותו דתי / מסורתי?
- 2 הביטוי "להשמיד להרג ולאבד" מצוטט מתוך תוכניתו של המן במגילת אסתר (ג', י"ג). מה מוסיף הרמז הזה להבנת ה'יזכור'?
- 3 'יזכור' היא תפילה מסורתית. מהי הבקשה או התביעה של המתפללים?
- 4 במה הנוסח המסורתי שונה מהנוסחים אחרים שלמדתם?

שאלות לדיון

